

Використання вимірювання концентраційного ризику для управління ліквідністю

Кризова ситуація, що існує сьогодні в економіці України значно ускладнює діяльність банків, підриваючи їх ліквідність. Діяльність банків на грошових ринках полягає в управлінні активами і пасивами в національній та іноземній валютах. Така діяльність, як правило, пов'язана з багатьма ризиками. Один із найважливіших – ризик ліквідності, який виникає через невідповідність між обсягами і термінами погашення активів і пасивів. Отже, для управління ліквідністю дуже важливим є розробка збалансованого підходу при визначенні співвідношень між активами і пасивами і термінами їх погашення.

Теоретичні й практичні аспекти управління ліквідністю банку досліджувалися у працях таких науковців, як: О.В. Васюренко, А.М. Герасимович, В.І. Міщенко, Л.О. Примостка, В.С. Стельмах та ін.

Метою статті є обґрунтування можливості використання вимірювання концентраційного ризику для управління ліквідністю.

Ризик ліквідності – це наявна чи потенційна втрата доходів або зменшення ринкової вартості банку через неможливість вчасно задовольнити потребу в коштах для виконання банком своїх грошових зобов'язань [1].

Одним з методів управління ліквідністю банку є аналіз активів і пасивів за термінами погашення, що передбачає оцінку позиції ліквідності як різниці об'ємів активів і пасивів з термінами погашення, що належать до вибраного періоду. Так для періоду погашення "до запитання" ризик ліквідності існує лише тоді, коли активи до запитання менше пасивів до запитання. Як тільки банк починає використовувати клієнтські кошти, він відразу ж відкриває себе ризику ліквідності, пов'язаному з раптовим відтоком клієнтських засобів.

До переваг аналізу термінів погашення можна віднести можливість прогнозу майбутніх балансів, позицій ліквідності і коррахунку.

Основним недоліком цього методу є те, що аналіз активів і пасивів по термінах погашення не враховує мінливість коштів до запитання. Аналіз термінів погашення фіксує об'єм коштів до запитання на дату складання прогнозів. Цей об'єм щодо свого середнього значення може бути як завищеним, так і заниженим. В результаті ризик ліквідності може бути так само, як занижений, так і завищений.

Тому, для врахування вищезгаданого аспекту доцільно враховувати та розраховувати ризики концентрації [2].

Банки в своїй діяльності постійно стикаються з ризиком концентрації активів і пасивів. Концентраційні ризики характеризують надмірну залежність банку від значущих для банку об'ємів активів або пасивів певного типу (депозити до запитання, термінові депозити, кредити та ін.), які знаходяться на відносно невеликій кількості рахунків. Великі концентраційні ризики виникають у тому випадку, коли банк спеціалізується на проведенні обмеженої кількості видів операцій, тримає кошти, переважно, в одній валюті або залежить від малої кількості клієнтів.

Слід зазначити, що існують певні граничні обмеження в структурі активів і пасивів, порушення яких приводить до виникнення в банку фінансових проблем. Наприклад, в світовій практиці вважається, що частка коштів на поточних рахунках не повинна бути більше 30%. Таким чином, аналіз концентраційних ризиків полягає в порівнянні певного ряду величин концентрацій Y_m активів або пасивів із значеннями, що рекомендуються.

Слід зазначити, що концентраційні ризики пасивів і активів, по-перше, залежать від їх частки у валюті балансу. Чим менше ця частка, тим менше і ризик.

По-друге, ризик концентрації залежить від кількості рахунків. Чим більше рахунків, тим концентраційний ризик менше.

По-третє, чим більш рівномірним є розподіл залишків на рахунках, тим ризик концентрації менше.

Проблема кількісного вимірювання ризику концентрації полягає в знаходженні єдиного кількісного показника концентраційного ризику, що

описує наведені закономірності.

Для вирішення поставленої задачі доцільно використовувати теорію формування портфельів, розроблену Г. Марковицем (H.M.Markowitz) [2] в 1952 р., принаймні, ту її частину, яка торкається ризиків.

Проблему вимірювання ризику концентрації можна дослідити на прикладі депозитів до запитання. Слід зазначити, що ризики, пов'язані з депозитами, мають ієрархічну структуру, яка приведена в табл. 1.

Таблиця 1

Ієрархія концентраційних ризиків, пов'язаних з депозитами до запитання

Рівень	Назва ризиків
Економіка або банківська система	Зовнішній (систематичний) ризик
Окремий банк	Власний балансовий ризик
Портфель депозитів до запитання	Власний портфельний ризик
Окремий рахунок	Власні ризики окремих рахунків

Кожний окремий депозитний рахунок до запитання має власний ризик вилучення коштів. Вся сукупність депозитних рахунків має власний ризик списання коштів. Сукупність депозитів до запитання впливає на валюту балансу і породжує, таким чином, власний ризик зменшення валюти балансу. Крім того, стан депозитних рахунків залежить від економічної ситуації в країні, яка характеризується систематичним ризиком.

Отже, було розглянуто такий метод управління ліквідністю, як аналіз активів і пасивів за термінами погашення, визначено його основні переваги і недоліки, на основі чого було запропоновано в якості методу ідентифікації та управління ризиком ліквідності використати метод вимірювання концентраційного ризику, оснований на портфельній теорії Г. Марковіца.

Література:

1. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду / В. С. Стельмах, В. І. Міщенко, В. В. Крилова : наук.аналіт. матеріали. — Вип. 11. — К. : Нац. банк України; Центр наук. досліджень, 2008. — 220 с.

2. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навч. посібн. / Н.І. Машина. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. -188 с.